

MODERN RUS MEDYASINDA TÜRKİYE İMAJI¹

A.A. İDİATULİNA

Çeviren: Niyazi AYHAN

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Araştırma Görevlisi

Özet

Bu Makale Rus-Türk ilişkilerindeki siyasal çatışmalar ve tarihsel gelişim aşamaları çerçevesinde Rus-Türk ilişkilerinin analizi amaçlanarak yazılmıştır. Yazar, gazetelerde yer alan Rusya ve Türkiye temsilini mitler ve stereotipler üzerinden değerlendirip, yazılı basına yansıyan olumsuz olayları içsel nedenleriyle birlikte incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Medya, İmaj, Klişe, Stereotip, Mit.*

Günümüzde medya, çeşitli enformasyonlarla kamuoyunu etkileyen ve biçimlendiren bir araç haline almıştır. Medyanın diğer önemli gücü ise *Etnik klişeyi* yaratıp, insanları biçimlendirmesidir. Medya, Etno-Kültürel ve Etnik-Dini üyelere yönelik medyada hoşgörüsüzlüğün yükselmesinde ve yabancı düşmanlığının yayılmasında başat rol oynamaktadır.

Oysa medya güç potansiyelini kullanıp, etnik ve kültürel bağlamda klişe olmuş bazı olumsuz düşünceleri yok edip, yerine daha kültürel ve yabanciseverlik politikalarıyla birlikte insanlara daha toleranslı olmayı yayabilirdi.

Rus medyasında negatif propaganda yapılan ve kamuoyunda çokça yer alan ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Barışlar, ittifaklar, iki ülke arasında yaşanan rekabetler ve savaşlarla beraber 500 yılı aşkın bir süredir Türkiye-Rusya ilişkileri süregelmektedir. Soğuk Savaşın ardından Türkiye, Eski Sovyet ülkeleriyle ekonomik, siyasi ve kültürel bakımdan yakınlaşmıştır. Ancak bugüne kadarki etkileşime rağmen, Rusya-Türkiye ilişkileri iki ülke açısından da memnuniyetle karşılanmamaktadır. Herhangi bir olay anında bilinçaltında var olan Türkiye'ye yönelik negatif stereotiplere bağlı haber yorumlamaları yapılabilmektedir.

Avrasya analisti Bahrevsky'e göre Rusya ve Türkiye arasındaki verimsiz ilişkilerin sebebi bilinçaltında bulunan düşüncelerin ve her iki ulusta da stereotip olarak kullanılan mitlerin varlığıdır (Bahrevsky <http://ru.rutam.org>).

¹ Bu makalenin orijinal adı Образ Турции В Современной Российской Прессе'dir. Makale Astrahanskiy Devlet Üniversitesi'nde Вопросы Лингвистики И Литературоведения dergisinde 2009 yılının 3. Sayısında ss.54-58 yayımlanmış olup, makalenin yazarı A. A. Идиатулина'dır.

Bahrevsky, Rusların Almanya ve Fransa imajını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Almanya ve Rusya yirminci yüzyılda iki kanlı savaş yapmışlar ve bu savaşlardan sonra Rusya aktif bir şekilde Almanya'nın bir yarısıyla siyasi ve ideolojik etkileşimlerde bulunmuştur. (Doğu Almanya) Almanya'nın diğer tarafıyla ise ekonomik ilişkileri sürmüştür. (Batı Almanya) Almanya'nın birleşmesinden sonra Rusya, Almanya'nın önemli ekonomik ortaklarından biri olduğu kadar uluslararası platformlarda siyasi müttefiki dahi olmuştur. (Örneęin 2003 yılındaki ABD'nin Irak'a karşı saldırısı) Ancak Rusça konuşma dilinde Almanlar *Faşist* olarak nitelendirilse de bu kelime genel olarak olumsuz bir kelime olarak kullanılmaz. Bir genelleme yapmak gerekirse Rusların tavrı Almanlara karşı dostane çerçeve içerisindedir.

Fransızlar yakın zaman önce (1812) Rusya'nın hemen hemen yarısını harap edip, Moskova'yı yakmalarına rağmen bu savaş Rusların romantik hatıralarını hiç de etkilememiştir. Genel olarak Fransızlar Ruslar tarafından sevilmektedirler, aksi takdirde Fransız sinemasının aktörleri Ruslar tarafından seçim kampanyaları reklamları için ülkeye davet edilmezlerdi (Bahrevsky).

Yirminci yüzyılda iki ciddi savaşa rağmen Japonya'nın imajı bile Ruslar için pozitif durumdadır. Böylelikle Rusya ve Türkiye arasındaki problemin sorunu dini metinlerden kaynaklanmaktadır. Problemler dini metinlerden kaynaklansa da , çok uluslu bir ülke olan Rusya'nın kendi toprakları içerisindeki müslümanlarla iyi ve istikrarlı ilişkileri sürmektedir. Müslüman Türklerin imajı tarihi olaylar çerçevesinde değerlendirildiğinde evrensel Ortodoksluk bakış açısı, Rus devletinin oluşumu, Rus kimliğinden ziyade din farklılığı ve dini faktörler daha belirleyici konumdadır. Burada bahsedilen binlerce yıllık Ortodoks hakimiyetinin ve Bizans İmparatorluğu'nun Türkler tarafından ortadan kaldırılmasıdır. 1453 yılında Konstantinopolis'in düşüşü Rus Ortodoksları için Deccal bir kralın gelişi gibi algılanmaktadır. Ortodoksluk üzerindeki bu saldırı Rus bilincine büyük bir kuvvet olarak yansımıştır. Türk tehdidi sadece Ortodoks kilisesi için değil, bütün Hristiyan alemi de içine almıştır. 18.yy-20.yy arasındaki tüm Rus-Türk savaşları ideolojik ve dini bakımdan Hristiyanlığın Müslüman boyundurluğundan kurtulması amacıyla yaşanmıştır. Savaşların Rusya tarafından kazanılması hacın hilal üzerinde zafer kazanması olarak yorumlanmaktadır.

Rus Döneminin kırılma noktası olan Sovyet rejimi Atatürk Türkiye'sinin ittifakı ile başlamıştır. Bu ittifak fazla uzun sürmemiş, Türkiye'nin NATO üyesi olmasıyla Rus bilinçaltında yer alan düşman imajına yeniden geri dönülmüştür (Bahrevsky).

Türk imajının negatif düzeyde kitle iletişim araçlarıyla en çok görüntülendiği dönem, tatil sezonunun başladığı dönemdir. Bu dönemde gazete ve dergi haberlerinin genelinde gerçeğe bağdaşmayan *Tatil Korku Hikayeleri* konularına yer verilmektedir.

Türk otellerine Rus turist çocuklarının yerleştirilmesi ve her dönem tekrarlanması Rus medyasındaki tatil skandallarının çıkış noktasını oluşturmaktadır. Gazeteler bu dönemde çocukların Türk sahillerinde gördükleri korkuyu anlatmak için birbirleriyle kıyasıya mücadele ederler. Gazetecilerin mahkeme kararı verir gibi haber geçmesi, bir odanın iki kişiye verilmesi gibi otel problemleriyle de karşılaşılması bu skandalları körükleyen argümanlar olmuştur. Bu tür olayların çıkışı ve sorumlusu tamamen dolandırıcı tur şirketleridir. Rus medyasında Rus turistlerin Türkiye’de iyi vakit geçirdiğine çok az rastlanılmaktadır. Bu haberlerin Rus medyasına yansımamasının nedeni, bu tür haberlerin ilgi çekici olmaması ve reklam gibi algılanmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’nin bu negatif imajı çoğunlukla internet tabanlı kitle iletişim araçlarında görülmektedir. Bu ortamda yayınlanan en sert makalelerden biri ‘Çocuk Tatiline- Türk Seksi’ («Детский отдых – турецкий секс») başlığıyla 3 Temmuz 2007’de haber sitesi strana.ru adresinde yayınlanmıştır. Haberde Rus çocuklarının Türk kampında tecavüze maruz kaldıkları anlatılmıştır. *Ütopya* adındaki bu dinlenme kampında günlük rahatsızlıklar da anlatılırken, hikayenin sonunda gazeteciler (Mehdiev İgoşina Petrakova) kanıt ve teyit olmadan bu haberi yayımladılarını da belirtmişlerdir.. Buna karşılık strana.ru nun haberinde Türkiye Turizm Bakanlığı’nın Firma Tur operatörü Han Tour ve onunla çalışan firma YUTEM, Otel Utopiya World Deluxe adlı bir firmanın olmadığını da eklemiştir. Olay hakkında otelin sınırlarında cereyan eden bu olayı Turizm Bakanlığı Strana.ru gazetecisinden öğrenmiş , otelin tam yeri bulunamamakla beraber Türkiye’deki tüm ‘Tur operatörlerinin internet sitesi varken Han Tour’un böyle bir internet sitesinin olmaması bu firmanın işlerinin tam net olmadığı fikrini doğurmaktadır’ şeklindeki bir haberde geçmişlerdir. Asıl sorular bu firmanın Rus ortağıyla ilgilidir. Kısa adı YUTEM olan Turist ve Sanayi Rus Birliği’nde Rusya’daki tur operatörlerinin böyle bir kaydı da bulunmamaktadır (Mehtiev).

Böyle yerlerin olduğu göz ardı edilmese de bütün Türk tatil köylerini de haksız yere suçlayamayız. Gerçeklerin çok iyi analizi ve her olayın soruşturulması gerekmektedir.

Moskovskiy Komsomolest gazetesinde yayınlanan bir makale de rahatsız eden bir başlıkla haberine başlamış, başlık olarak *Beni İncitmeden Sat* (Продай меня нежно) atılmıştır. (24Temmuz 2008.) (Pleshakova) Makalenin içeriğinde yasa dışı yolla çalışan bir Rus bayan fuhuşa itilmiş ve iç organları satılmıştır. Makale yazarı bu tür olaylara karışan insanların, macera arayışı ve kolay para kazanma özleminde olan insanlar olduğunu söylemiştir. Bu tür kişiler cinsel hastalıklar, şiddet ve sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır (Mehtiev).

Bu tür makale yazarlarının hemen hemen tümü Türklerin turistlere saygılı davrandıklarını da eklemiştir. (Mehtiev) Ama sadece dikkatli okuyucular aşağıdaki cesur başlıkları ve iğneleyici kelimeleri görebilirler. «Пытка Турцией» (Türkiye'ye İşkenceye) (Манакон), «Турецкий провал»(Türk Başarısızlığı) (Yureva), «Налог на экзотику»(Egzotiğe Vergi) (Golubitskaya) v.b. gibi. Örnek olarak E. Suprychevoy, *Türkiye. Herşey Dahil* (Турция. Все включено) (Suprycheva) makalesinde bir muhabirin yaşam kesiti şeklinde sert bir dille dehşet veren seyahatini anlatmıştır. Hemen okuyucunun olumsuz bir tutum takınması için Türk tatil merkezlerinin olumsuz özelliklerini sıralamaya başlamış, Kemer'de bir mağaza sahibinin taciz hikayesini de ekleyerek Azerbaycan ve Dağıstan'dan gelen göçmen işçilerin Türkiye'nin imajını bozduğunu açıklamıştır. Bu göçmen işçilerin kabalığından bahsederek ‘*Gerçek Türkler hiçbir zaman insanların arkasından bağırılmaz ve çay ikram etmeden asla yollamaz,*’ yazmıştır. (Suprycheva) Suprycheva, makalesinin devamında son otobüse yetişemeyip plajda uyuyakalmış, güvenlik görevlisi ve barmenin yazarı sabaha kadar koruduklarını yazmıştır. Bu iki kişinin herhangi bir istekte bulunmadıklarını da belirtmiştir. Yazar makalenin son bölümünde ise şöyle bir kıyaslama yapmıştır: *Sochi ve Kırım'da böyle bir durumu hayal etmek bile zordur. Orada özel bir plajda beni tekme tokat kovabilirlerdi* (Suprycheva).

Yazara göre Rusların Türkiye'ye gitmelerinin sebebi heyecan aramak amacıyladır. Türklerin Ruslara engel olmaması ve Rusçanın çok yaygın konuşulup, Rusçayı uluslararası bir dil olarak algılamaları, Türkiye'ye gitmelerinin diğer sebepleri arasındadır (Suprycheva).

Türkiye'nin negatif imajı sadece kitle iletişim araçlarında değil, modern kitle edebiyatına da yansımaktadır. 2006 yılında Shilova tarafından Türk kamuoyunun tepkisini çeken bir kitap yayınlandı. «Турецкая любовь, или Горячие ночи Востока» (Türk Aşkına ya da Sıcak Doğu Geceleri) adıyla yayınlanan kitap hakkında Türkiye Turizm Yatırımcılar Derneği, Shilova'un kuş gribinin Antalya'da yaygın olduğu gibi dünya toplumuna böyle bir acı spekülasyon yaydığını ve kasten Antalya'yı pislik ve suç yatağıymış gibi sunduğunu belirtmiştir.(travel.mail.ru) Türkiye'nin en iyi tatil beldelerinin asılsız bilgilerle baltalandığını da değişik haber sitelerinde sunulmuştur. (lenta.ru) Kitapta, Türkiye yoksulların turizm cenneti ve ikinci sınıf tatil merkezi olarak sunulmaktadır. Shilova'ya göre yerli halk tarafından nataşa olarak nitelendirilen Ruslar için Türkiye kızlar ve genç kadınlar için güvensiz bir ülkedir.

Nataşa konusu aslında ayrı bir tartışmayı hak ediyor. Türk sahillerinde Rus kızlarına verilen bir etiketin hikâyesidir. (Türk Emniyet Müdürlüğü tarafından 2003 yılında Rus kızlarının Nataşa olarak nitelendirilmesi yasaklanmıştır.) Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle

binlerce genç kız işsiz kalmış, sonuç olarak Avrupa'da, Afrika'da ve Amerika'da Rus kadınları bazı kötü imajlarla anılmaya başlamıştır.

Türkiye'de bu tür kadınlar Nataşa olarak adlandırılmıştır. Bu kelimenin açıklamasıyla ilgili bir çok versiyon vardır. İçlerinden en popülerleri ise 1990 yıllarında ilk kez Rus turistlerin gelmesiyle barda bir Türk Nataşa ismindeki kıza aşık olur. Şarkıcı *Ah Nataşa ah Nataşa dön ve kalbimdeki aşk yangınımı söndür Nataşa* diye bir şarkı bestelemiş, Bundan sonra buradaki halk buraya gelen tüm Slavlara bu isimle hitap etmiştir (<http://www.zarubejye.com>). Türkiye'deki Nataşa imajı yüzünden şimdi bütün Slavlar acı çekmektedir. Sıklıkla ilk tanışmada karşılaşılan soru adın değil, fiyatın kaç sorusudur. Tabii ki bunu genelleştiremeyiz. Türkiye'de entelektüel, iyi eğitilmiş insanlar da var. Ama Türkiye'de Slav kızlarının imajı hemen hemen böyledir. Hatta uluslararası ekonomide garson ve müdür olarak çalışanlar, çevirmenler (Türk birisiyle evlenip Türk vatandaşlığına geçenler) halk tarafından büyük saygı görmektedirler (<http://www.zarubejye.com>).

Şöyle düşünecek olursak, Post Sovyet ülkelerinden gelen Kırlangıçlar Türkiye'de sürüler halinde bir arada bulunmuş, onlara Nataşa ismi verilmiş ve bu kelime de negatif anlamda kullanılmıştır. Bu takma adların kitle iletişim araçlarında devam ettiği görülmektedir. Sensin Nataşa! (Golubitskaya) Nataşa Buraya Gel (Friedman 2005). Gazetelerde ve özellikle internet sayfalarında saplantılı Türk hayranlarından kurtulmak için bazı tavsiyeler verilmektedir. *'Eğer siz tüm riskleri alıp Türkiye'ye seyahat etmeyi düşünüyorsanız bilin ki tüm şehvet dolu adamlar pusuya yatacaklar.* Diye yazıyor en popüler turistik internet sitelerinden birinde (Friedman 2005). Daha sonra yazar yazdıklarıyla çelişip, yukarıdaki uyarılara rağmen Türkiye'nin tatil bölgesinde kızlarımız için oldukça güvenli gibi bir açıklama yapma gereği duymuştur (Friedman 2005). Makalenin sonuna kadar okumayan okurlar için Türkiye'de sokakta insanlara tecavüz ediliyor izleniminin yaratıldığını da belirtmek gerekir.

Özetle Türkiye hakkındaki medya kaynakları Türk stereotipi ve Türk imajı üzerinden gitmektedir. Aslında Ruslar seks köleliği, iç organ satımı ve sahil skandalları hakkında yazılan makaleleri sevmektedir. Onun için bu tür makaleleri bütün kaliteli gazetelerde ve internet sayfalarında görmek mümkündür. Bunun için Rus halkının bilincinde Türkiye ve Türk kültürü hakkında negatif stereotiplerin sorumluluğu gazetecilerindir.

Kitle iletişim araçlarında bilgi vermede tekelleşme görülmektedir. Başka ülkelerdeki olaylar anlatılırken bu tekelleşmeyi atlayıp gerçek bilgiye ulaşmak imkansızdır. Medyada dolaşan enformasyonun izleyicileri etkilemesi zor olmamakla beraber izleyicilerin empoze edilebilirliği vardır. Türkiye ve Rusya uzun dönem süren çatışmalar sonunda ortak bir dil bulmaya başlamalıdır. Basın da bu konudaki sorumluluğunun farkına varmalıdır.

Каунакча

- Bahrevsky, E. *Bilinçaltında Mitler, Tarihsel Stereotipler Бахревский, Е.* Россия – Турция: мифы сознания, исторические стереотипы и современное восприятие / Е. Бахревский. – Режим доступа: <http://ru.rutam.org>, свободный. Загл. с экрана. – Яз. русс.
- В Турции уже давно нет Наташ, теперь, возможно, не будет и Жириновского. – Режим доступа: <http://travel.mail.ru>, свободный. – Загл. экрана. – Яз. русс.
- Golubtskaya, J. *Egzotikaya Vergi Голубицкая, Ж.* Налог на экзотику / Ж. Голубицкая // МК.Ру. – Режим доступа: <http://www.mk.ru>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. русс.
- Mehtiev, A. *Çocuk Tatiline Türk Seksi Мехтиев, А.* Детский отдых – турецкий секс / А. Мехтиев // Страна.Ru. Режим доступа: <http://www.strana.ru>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. рус.
- Monakov, İ. *Türkiyeye İşgenceye Монаков, И.* Пытка Турцией / И. Монаков // Страна.Ru. – Режим доступа: <http://www.strana.ru>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. русс.
- Pişakova, C. *Beni İncitmeden Sat Плешакова, С.* Продай меня нежно. Как не попасть в рабство вместо отпуска / С. Плешакова // МК.Ру. – Режим доступа: <http://www.mk.ru>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. русс.
- Türkiye’de Nataşa Sendromu* Синдром «наташа» в Турции // Зарубежье. – Режим доступа: <http://www.zarubejye.com>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. русс.
- Suprıçeva, E. *Türkiye Herşey Dahil Супрычева, Е.* Турция. Все включено: море, драка, секс, вино / Е. Супрычева // Комсомольская правда. – Рязань. – 2008. – 19 августа. – С. 9.
- Friedman, A. *Nataşa Buraya Gel Фридман, А.* Наташа, ыды ка мнэ, я тыба лублу / А. Фридман // Частная жизнь. – 2005. – № 13. – режим доступа: <http://www.privatelife.ru>, свободный. – Загл. с экрана. – Яз. русс.
- Yureva, D. *Türk Başarısızlığı Юрьева, Д.* Турецкий провал / Д. Юрьева // Российская газета. – 2008. – 3 июля (№ 142 (4699)). – С. 11.